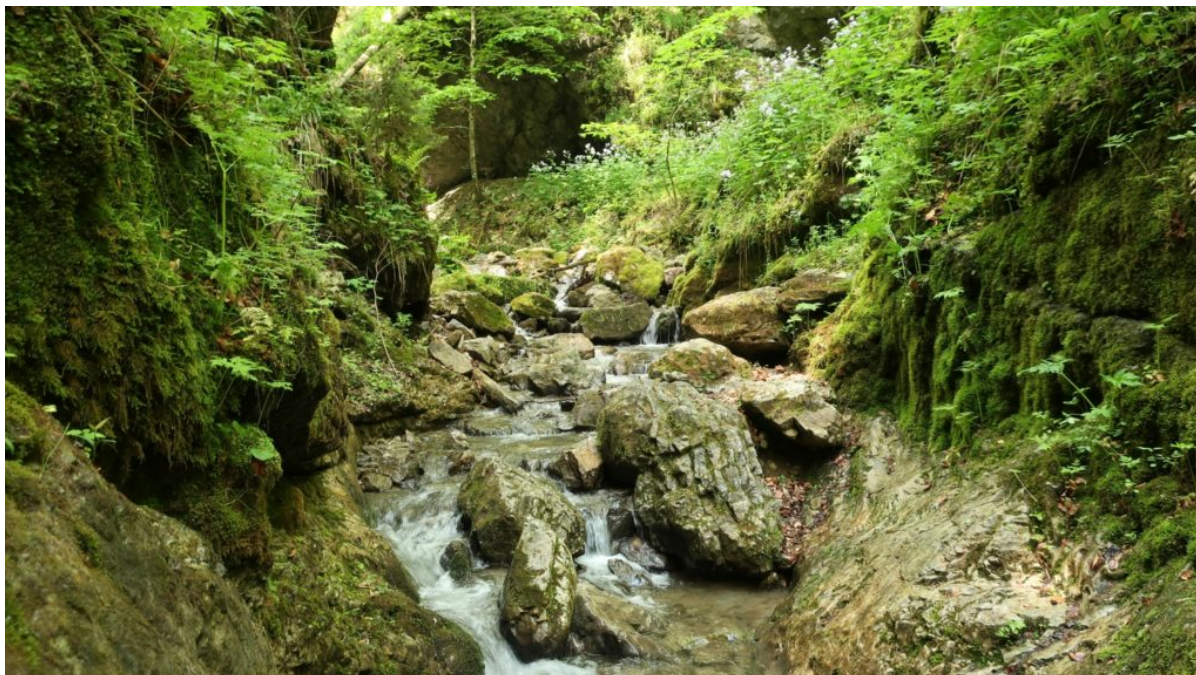

Náučný chodník Chodník Jakuba Surovca

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Rimavská Sobota
Geomorfologická jednotka:	Veporské vrchy
Geologická jednotka:	veporské pásmo
Chránené územia:	Národný park Muránska planina a prírodná rezervácia Čertova dolina
Prístup:	bus Pohronská Polhora, Zbojská žel. zast. alebo vlak Zbojská a pešo 0,8 km po červenej turistickej značke nahor popri železnici do sedla
Východisko:	Pohronská Polhora, sedlo Zbojská, Informačné centrum Zbojská
Trasa:	Pohronská Polhora, sedlo Zbojská, Informačné centrum Zbojská - Remetisko - Čertova dolina - Pohronská Polhora, sedlo Zbojská, Informačné centrum Zbojská
Dĺžka, prevýšenie:	4,7 km, prevýšenie 270 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	7
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, prípadne so sprievodcom (viac v poznámke nižšie), okružný, **jedno**smerný! (proti toku potoka Furmanec), peší, celoročný s obmedzeniami (viac v upozorneniach nižšie)

Nadväznosť na turistickú značku: Čiastočné prepojenie na červenú turistickú značku.

Rok otvorenia: 2010

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Občianske združenie Partnerstvo Muránska planina-Čierny Hron, Daxnerova 1112, 980 61 Tisovec, tel. 0950 464 450; Informačné centrum Zbojská/Zbojská, s. r. o., Sedlo Zbojská, Pohronská Polhora, tel. 0910 190 949 (otvorené denne)

Poznámky: (1) Náučný chodník je pomenovaný podľa zbojníka Jakuba Surovca, ktorý - podľa legendy - unikal pred žandármi Čertovou dolinou, ktorou vedie časť trasy chodníka. (2) Pre skupiny (aspoň 4 osoby) je možné vo východisku chodníka v Informačnom centre Zbojská objednať sprievodcu (za poplatok), a to vopred (kontakt vyššie) alebo priamo na mieste pred túrou.

Upozornenia: (1) Pozor, prechod tiesňavou Čertova dolina je možný len v smere proti toku potoka! (2) Najexponovanejšie miesta atraktívnej tiesňavy Čertova dolina sú vybavené drevenými rebríkmi umožňujúcimi prechod. (3) Pre zvýšený prietok Furmanca počas alebo po daždi či počas topenia snehu a v zimnom období (námraza, sneh) môže byť prechod tiesňavou Čertovej doliny nebezpečný až nemožný! V lete môže byť vhodným riešením dobrá protišmyková obuv do vody.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Učiteľom však odporúčame vopred trasu absolvovať bez žiakov - upozornenia k prechodu tiesňavy Čertova dolina na trase náučného chodníka pozri vyššie!

Sprievodca na požiadanie (pozri poznámku vyššie).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Pohronská Polhora. Obec juhovýchodne od Brezna vo Veporských vrchoch na hornom toku Rohoznej. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1786, kedy sem z jedenástich osád Hornej Oravy prišli prví osadníci, zaoberajúci sa najmä chovom oviec, drevorubačstvom a povozníctvom. Dôvodom osídlenia boli časté prepady obchodníkov a cestujúcich prechádzajúcich sedlom Zbojská zbojníckymi skupinami. Svojrážnou je každoročná výzdoba miestneho klasicistického rímskokatolíckeho kostola sv. Michala archanjela z jesenných plodov a obrazov z prírodných materiálov, a to koncom septembra počas Michalských hodov. Kultúrnou pamiatkou je Starý cintorín z 19. storočia, ktorý je jediným zachovaným celkom liatinových krížov nielen na Horehroní, ale aj jedným z mála cintorínov tohto druhu na Slovensku. Najstarší zachovaný kríž pochádza z roku 1851. Kríže, ktoré majú unikátnu výzdobu, vyrábali v hroneckej zlievari.

Zbojská (725 m n. m.). Horské sedlo vo Veporských vrchoch medzi masívmi Fabovej hole a Bánova na rozvodí Hrona a Slanej, ktorým prechádza štátna cesta (Masarykova cesta) ako aj železničná trať medzi Pohronskou Polhorou (Breznom) a Tisovcom (Rimavskou Sobotou). Masarykova cesta bola vybudovaná v rokoch 1923 - 25 ako jedna z prvých (a zároveň finančne najnáročnejších) verejných stavieb po vzniku Československa. Budovala sa z dôvodu rozvoja strojárskeho a hutníckeho priemyslu a ako spojnica Gemera-Malohontu s Horehroním namiesto existujúcej poľnej cesty. V rokoch 2013 -

2015 jej časť prešla generálnou rekonštrukciou a stala sa z nej cesta I. triedy. Železničná zastávka Zbojská je asi 0,8 km pod sedlom smerom na západ (na Pohronie). Na úseku Zbojská - Tisovec sezónne premávajú historické vlakové súpravy (pozri heslo Ozubnicová trať...). Oblasť sedla je turistickou lokalitou s možnosťami stravovania i ubytovania so sezónne otvoreným **Informačným centrom Sedlo Zbojská**. Drevená **vyhliadková veža Zbojská**, vybudovaná Štátnou ochranou prírody SR v roku 2016, slúži okrem výhľadu aj odborným pracovníkom na monitoring chránených druhov živočíchov. Severne od sedla je rekreačná osada Predné Kopačno, južne Tisovec-Bánovo a i. a vedie ním cyklotrasa, pešia Rudná magistrála a náučný chodník Jakuba Surovca.

Prírodná rezervácia Čertova dolina. Chránené územie vo východnej časti Veporských vrchov severozápadne od Tisovca vyhlásené v roku 1993 na ochranu cennej lokality so zachovalými lesnými spoločenstvami s jedľou, smrekom, bukom a cennými listnáčmi na vápencovom podloží s krasovým reliéfom a tiesňavovitými úsekmi potoka Furmanec s vodopádmi. Nachádza sa v nej niekoľko jaskýň, vodopádov (napr. Zbojnický vodopád), priepastí a i. Najvýznamnejšia je verejnosti neprístupná fluviokrasová **Čertova jaskyňa** (tiež Zbojská jaskyňa), v ktorej sa skrývala skupina tisovskeho zbojníka Jakuba Surovca, dlhá 297 m, hlboká 30 m, s antropologickými nálezmi a výskytom netopierov. Rezervácia je súčasťou územia európskeho významu Muránska planina a chráneného vtáčieho územia Muránska planina-Stolica (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000). Juhozápadný okraj rezervácie - dno asi 600 m dlhej tiesňavy Čertova dolina - je sprístupnený náučným chodníkom. Raritou je trasa železnice prechádzajúca v pravom strmom svahu asi 20 - 30 m nad dnom tiesňavy.

Ozubnicová trať Pohronská Polhora - Tisovec. Úsek na železničnej trati Brezno - Jesenské, sprevádzkovaný ako posledný na nej v roku 1896, a to ako ozubnicový z dôvodu veľkého prevýšenia cez sedlo Zbojská (735 m n. m.) vo Veporských vrchoch. Jeho výstavbu si vyžiadala potreba spojiť Podbrezovú a Hronec, kde sa v železiarňach vyrábali o. i. koľajnice pre Uhorsko, a Tisovec, kde bola významná vysoká pec produkujúca surové železo aj pre ich výrobu. Celková dĺžka úsekov s ozubnicou je 5,8 km. Trať medzi stanicami Tisovec-Bánovo a Zbojská prekonáva na dĺžke 4,7 km výškový rozdiel 166 m a stúpanie dosahuje až 50 ‰. Na trati s polomermi oblúkov iba 200 m sú dva veľké viadukty (Čertov viadukt a viadukt Pod Dielom) a viacero ďalších stavieb, najmä kratších mostov, oporných múrov, zárezov a násypov. Zaujímavosťou trate boli aj úvratové odjazdy vlakov z Tisovca: vlak musel najskôr zájsť do výtaznej koľaje a až odtiaľ mohol vyraziť na trať, obchádzajúcu stanicu Tisovec. Po druhej svetovej vojne bola trať rekonštruovaná, ale po zrušení závodov v Tisovci sa jej význam výrazne znížil. Tisovská zubačka patrí medzi posledné tri existujúce ozubnicové železnice normálneho rozchodu (t. j. 1 435 mm) alebo aspoň približne normálneho rozchodu v celej Európe, resp. medzi posledných päť takých železníc na celom svete. Trať prechádza krajinársky atraktívnou dolinou Furmanca (Čertovou dolinou) a viackrát sa mimoúrovňovo križuje s cestou I. triedy Brezno - Tisovec. V súčasnosti nákladná doprava na tejto trati neexistuje, osobná áno. Zubačka jazdí sezónne aj s historickými súpravami a parným rušňom po obnove v roku 2014 ako turistická atrakcia na trati Tisovec - Zbojská (s nutnou rezerváciou aspoň dva dni vopred, viac na stránkach Občianskeho združenia Zubačka Tisovec). Od roku 2008 je národnou kultúrnou pamiatkou.

Národný park Muránska planina. Rozsiahle chránené územie vyhlásené v roku 1987 na území takmer celej Muránskej planiny (t. z. jedného z dvoch podcelkov geomorfologického celku **Spišsko-gemerský kras**), východnej časti **Veporských vrchov** a najvýchodnejšej časti **Horehronského podolia**. Podstatná časť parku - Muránska planina - je budovaná vápencami a dolomitmi, v ktorých vodné toky vymodelovali hlboké doliny. V tomto krasovom území je okolo 500 jaskýň, desiatky krasových prameňov, ponorov, priepastí, závrto, škrapov, kaňonov, skalných veží, skalných okien a brán. Najvyšším vrchom parku je granodioritová Fabova hoľa (1 439 m n. m.) vo Veporských vrchoch, najvyšším v Muránskej planine je Klák (1 408 m n. m.). Flóra národného parku je významná svojou biodiverzitou a bohatosťou druhov a zahŕňa 35 endemických a subendemických druhov, napríklad treťohorný relikv lykovec muránsky (*Daphne arbuscula*). Lesy pokrývajú asi 86 % rozlohy parku.

Rastie tu najväčšia jedľa biela (*Abies alba*) na Slovensku (s obvodom vyše 5,6 m), nachádza sa tu najnižšie položený porast kosodreviny (vo výške 682 m n. m.), čo je dôsledok vegetačnej inverzie (na dnách hlbokých roklín a krasových jám sa hromadí studený vzduch, čím dochádza k zvratu vegetačných stupňov). Vyskytujú sa tu takmer všetky významnejšie druhy stavovcov, napr. orol skalný, výr skalný, hlucháň, medveď, vlk, rys, vydra riečna, vzácne fúzač alpský (*Rosalia alpina*), jasoň červenooký (*Parnassius apollo*). V roku 1950 bol založený na Velkej lúke žrebčín na chov ťažných koní pre lesné hospodárstvo a armádu a šľachtenie nového plemena krížením hucula s plemenami fjord, hafling a norik - v roku 1995 bol uznaný šľachtiteľský chov norika muránskeho typu a od roku 1997 bol vyhlásený chov génovej rezervy norika muránskeho. V obci Muráň, neďaleko námestia, je sezónne otvorené (jún - september) informačné centrum so stálou expozíciou o národnom parku. Národný park je súčasťou územia európskeho významu Muránska planina a chráneného vtáčieho územia Muránska planina-Stolica (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Veporské vrchy. Horský geomorfologický celok na strednom Slovensku - najzápadnejšia časť Slovenského rudohoria - s trojuholníkovým pôdorysom približne medzi Medzibrodcom, Hriňovou, Mýtnou, Tisovcom a Pohorelou susediaci na západe so Zvolenskou kotlinou a Poľanou, na juhovýchode so Stolickými vrchmi a Spišsko-gemerským krasom, resp. jeho podcelkom Muránskou planinou a na severe Horehronským podolím. V podstatnej časti ich geologickú stavbu tvoria kryštalicke horniny, najmä paleozoické granity a granodiority, v severozápadnej časti sa vyskytujú i mezozoické vápence, dolomity a kremence, ako ostrovy sú zachované zvyšky neogénnych vulkanických pokrovov, najmä z andezitov a vulkanických brekcií (Hájna hora). Pohorie s prevažne hornatinovým reliéfom s hlbokými dolinami a výskytom starých zarovnaných povrchov je pomenované po výraznom stolovom vrchu Klenovský Vepor (1 338 m n. m.), ktorý predstavuje zvyšok andezitového lávového prúdu. Najvyšším vrchom je granitoidmi budovaná Fabova hoľa (1 439 m n. m.) vo východnej časti pohoria severne od Tisovca. Vodné toky prameniace v pohorí patria povodiam Hrona, Iplá a Rimavy. Pohorie je zväčša porastené prevažne bukovými a smrekovými lesmi s výnimkou plochejších častí s rozptýleným osídlením v južnej časti (Hriňová, Detvianska Huta, Sihla, Lom nad Rimavicou) či na severe v doline stredného toku Čierneho Hrona (Čierny Balog) a Osrblianky, kde sa vyskytujú rozsiahle lúky a pasienky.

Názvy informačných panelov

1. Zbojnický dvor
2. Remetisko
3. Poľovníctvo
4. Lesníctvo
5. Zubačka
6. Prírodná rezervácia Čertova dolina
7. Ovčiarstvo a zbojníci

Informačné panely v teréne nie sú číslované.

